

Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka

Uvod u komunikologiju

Sedmo predavanje – *Komunikacija u masovnim medijima*

15. novembar 2023. godine

Osnovni pojmovi

- Individuum (lat. *individuus*) - nedjeljiv
- Lajbnicovo shvatanje društva kao sukpa pojedinaca
- Pozitivna sociologija Ogista Konta individuum tretira kao društvenu kategoriju

Osnovni pojmovi

- Šta je grupa?

Ključne odlike grupe

1. Mora postojati zajednički faktor koji povezuje članove grupe;
2. Osim što moraju imati zajedničke ciljeve, interese ili svrhu udruživanja, članovi ih moraju biti *svjesni*;
3. Pripadnici grupe prihvataju sistem zajedničkih vrijednosti i normi (pravila) ponašanja;
4. Članovi grupe u grupi ulaze u određene uloge (njihovo ponašanje u grupi se može razlikovati od njihovog ponašanja van grupe);
5. Stabilnost grupe zavisi i od prihvatanja individualnih razlika;
6. Članstvom u grupi, pojedinac zadobija *identitet*.

Masa i grupa

- Šta je razlika između grupe i mase?

Masa i grupa

- Masa se sastoji od ljudi koji se međusobno **ne** poznaju
- Kvantitet (brojnost) mase isključuje mogućnost **bliske povezanosti** među članovima
- Masa je strukturno **nestabilna**
- Masa nužno ne mora da ima **lidera/ku**
- Masa najčešće djeluje na bazi **impulsa**, za razliku od grupe koja djeluje koordinisano

Masa – Gistav le Bon

- Gistav le Bon – *Psihologija gomile* – učešće u masi navodi na iracionalno djelovanje, na koje se inače kao pojedinci ne bismo odlučili
- Jedna od najvažnijih odlika mase, prema Le Bonu, jeste da lako utiču na pojedinca pozivanjem na autoritet, harizmu ili prestiž vođe

Primjer?

Masa - Rajh

- Rajh polazi od uvjerenja da se prve percepcije o autoritetu kreiraju u porodici
- Porodica je “država u malom”, u autoritarnim porodicama kreiraju se podanici koji će kasnije postati pasivna masa

Masa – Ortega i Gaset

- Ortega i Gaset razvijaju koncept o dva tipa čovjeka:
  - 1) *Aristokratski ideal* – autentično življenje, čini napore da ostvari svoje životne ciljeve
  - 2) *Čovjek mase* – “prosječan, običan” čovjek, pasivan i neautentičan, njime je lako upravljati
- Dvije epohe – stvaranja elite (aristokratije) i pobune protiv elite (stvaranje mase)

Masa – Hana Arent

- Arent je smatrala da je masa destruktivna i homogena, bez mogućnosti kritičkog mišljenja
- Nedemokratski režim se razvija kada masa počne da odlučuje
- Prema Arent, masa je sačinjena od pojedinaca koji ne pripadaju nigdje konkretno, koji su suštinski neinformisani i nezainteresovani za politiku
- Budući da masa nije sposobna za kritičko promišljanje, ona je u stanju da uradi **bilo šta**

Masa i “banalnost zla” – Hana Arent

Prisustvujući suđenju nacističkom zločincu, Adolfu Ajhmanu, Arent je razvila koncept “**banalnosti zla**”

Arent je ovim konceptom objasnila da za zlodjelo nije neophodna pokvarenost i psihopatske karakteristike ličnosti, već nedostatak kritičkog prosuđivanja koje nastupa “uvijek onda kada čovjek djeluje s umanjenom slobodnom voljom” (Arendt 2002, nav. prema: Šiško 2018, 111).

“*On jednostavno nikada nije shvatio što čini*” (Arendt 2002, nav. prema: Šiško 2018, 111).

Izvor: The Guardian.

Karakteristike mase (Elias Kaneti)

Masa uvijek teži rastu

Unutar mase vlada jednakost

Masa podrazumijeva zbijenost

Masi treba usmjerenje

Masovna komunikacija

- Masovnu komunikaciju karakteriše:
  - 1) Obim publike (masovna publika);
  - 2) Brzina prenosa informacije;
  - 3) Masovni mediji kao kanal prenosa informacije;
  - 4) Selekcija i konstrukcija (medijski proizvod koji dobijemo je rezultat tehničke, novinarske i uredničke obrade).

Masovna komunikacija

- Sadržaj koji se emituje putem masovnih medija mora ispuniti tri kriterijuma:
  1. Kriterijum *kvantiteta* (prenos što većeg sadržaja, što brže, što većem broju ljudi)
  2. Kriterijum *standardizacije* (sadržaj je jednoličan) i
  3. Kriterijum *homogenizacije* (sadržaj se prerađuje tako da je lako “svarljiv” za masovnu publiku)

Homogenizacija u masovnoj komunikaciji

- Homogenizacija može biti:
  1. Uproščavajuća – elementi višeg nivoa kulture se uvode u sadržaje koji se prenose masovnim kanalima komunikacije, što istovremeno dovodi do veće pristupačnosti i pojednostavljenja

Izvor: knjiga.hr

Homogenizacija u masovnoj komunikaciji

2. Imanentna – uključivanje u djelo kulture višeg nivoa onih elemenata koji će privući veoma široku i raznovrsnu publiku

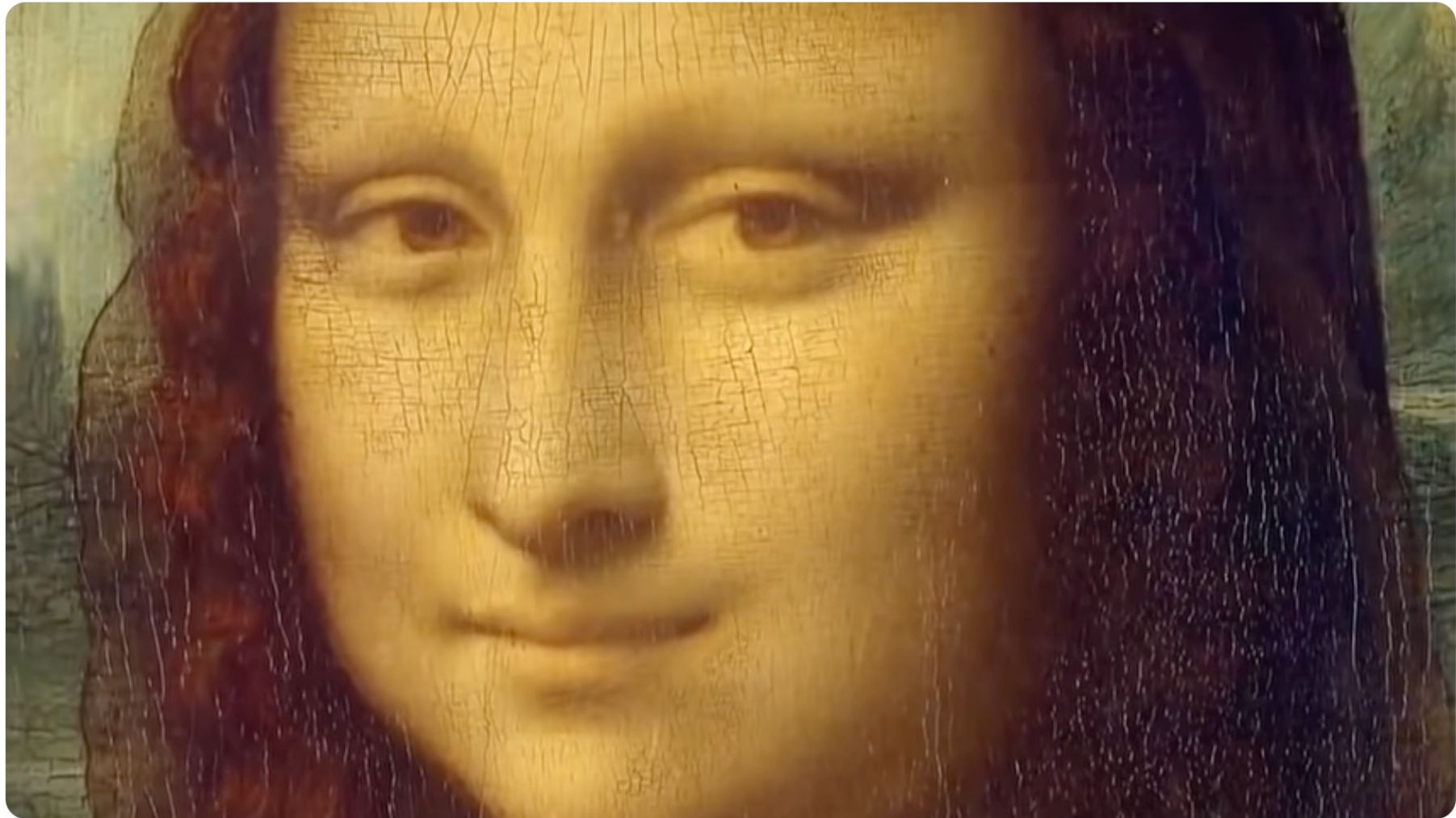

Izvor: artwizard.eu

Homogenizacija u masovnoj komunikaciji

3. Mehanička – najtipičnija forma homogenizacije, ona se od uprošćavajuće razlikuje po tome što se ne zasniva na mijenjanju samog djela visoke kulture, već na njegovom prenošenju u netaknutom obliku, sredstvima masovne komunikacije

Secrets of the Mona Lisa (Full HD BBC Documentary)

Izvor: [youtube.com](https://www.youtube.com)

Masovna komunikacija (Denis Mek Kvejl)

- Masovne komunikacije se sastoje od "institucija i tehnika pomoću kojih **specijalizovane grupe**, koristeći tehnička sredstva (razni mediji), rasprostiru **simboličke sadržaje** na **brojne, heterogene i prostorno široko rasijane primaoce**" (McQuail 1976, 41).

Odlike masovnih medija (Mek Kvejl)

1. Masovne komunikacije podrazumijevaju istovremeni kontakt sa **mnogobrojnim, pasivnim individuama**
2. Odnos između medija i publike je **bezličan**
3. Publika masovnih komunikacija je **kolektivitet** koji upražnjava slične oblike ponašanja i ima slična interesovanja

Funkcije masovnih medija (sociološka perspektiva)

1. *Integrativna funkcija* masovnih medija – nude bržu urbanizaciju, opismenjavanje i povezivanje publike u kolektivitet
2. *Razgradiva funkcija* masovnih medija – ljudi se udaljavaju jedni od drugih, društvena interakcija se smanjuje
3. *Manipulativna funkcija* masovnih medija – mediji kreiraju “lažnu svijest”, oblikuju našu ideologiju
4. *Moralizatorska funkcija* masovnih medija – podržavanje i kreiranje društvenih normi
5. *Funkcija dodjeljivanja statusa* – mediji odlučuju kome će dati publicitet i na taj način ga pozicionirati u društvu
6. *Narkotizirajuća disfunkcija* – stvaranje iluzije o participaciji i kontaktu sa politikom kroz obilje informacija

Pojam publike

Šta je publika?

- U najopštijem komunikološkom smislu, publika se odnosi na recipijente, odnosno na primaocce poruka
- Novu masovnu publiku karakteriše *anonimnost, zavisnost i pasivnost*

Masovna publika – publika masovnih medija

- **Neodrediv broj anonimnih** učesnika na **receptijskoj** strani među kojima ne mogu postojati značajni oblici **organizacije i zajedništva**, što ih čini **objektom manipulacije** (Todorović-Tatar 2021).

Pristupi istraživanjima publike

- Mek Kvejl razlikuje tri pristupa istraživanjima publike:
  1. *Strukturalni* – (marketinška istraživanja, fokus je na individualnoj i personalizovanoj upotrebi medija)
  2. *Bihevioralni* – (uticaj medija na djecu i mlade, teorije katarze, stimulativnih uticaja)
  3. *Sociokulturni* – (kulturološke razlike kao faktor u tumačenju medijskih poruka, istraživanja publike u subkulturnim grupama kao primjer)

Opšta tipologija publike (Denis Mek Kvejl)

	Društvo	Mediji
Makro plan	Društvena grupa kao publika	Medijska publika
Mikro plan	Uživalačka publika	Publika definisana preko sadržaja

Opšta tipologija publike (Mek Kvejl)

- **Društvena grupa kao publika**, kolektivitet koji postoji i prije nego što je prepoznat kao publika koja prati određeni medij
- Ovaj tip publike karakterišu jake socio-kulturne veze i osjećanje pripadnosti zajednici, članovi grupe su međusobno povezani (npr. lokalne mjesne zajednice u bilo kojoj opštini koje prate lokalne medije)

Opšta tipologija publike (Mek Kvejl)

- **Uživalačka publika**, za razliku od *društvene grupe kao publike*, nije sačinjena od pojedinaca koji imaju jake međusobne veze, već od raspršenih individua koje jedino spaja određeni tip ukusa (npr. ljubitelji emisija o apstraktnoj umjetnosti)

Opšta tipologija publike (Mek Kvejl)

- **Medijska publika** se definiše preko izbora određene vrste medija, u tom kontekstu se može govoriti o filmskoj, televizijskoj, čitalačkoj, onlajn, radijskoj publici i sl.

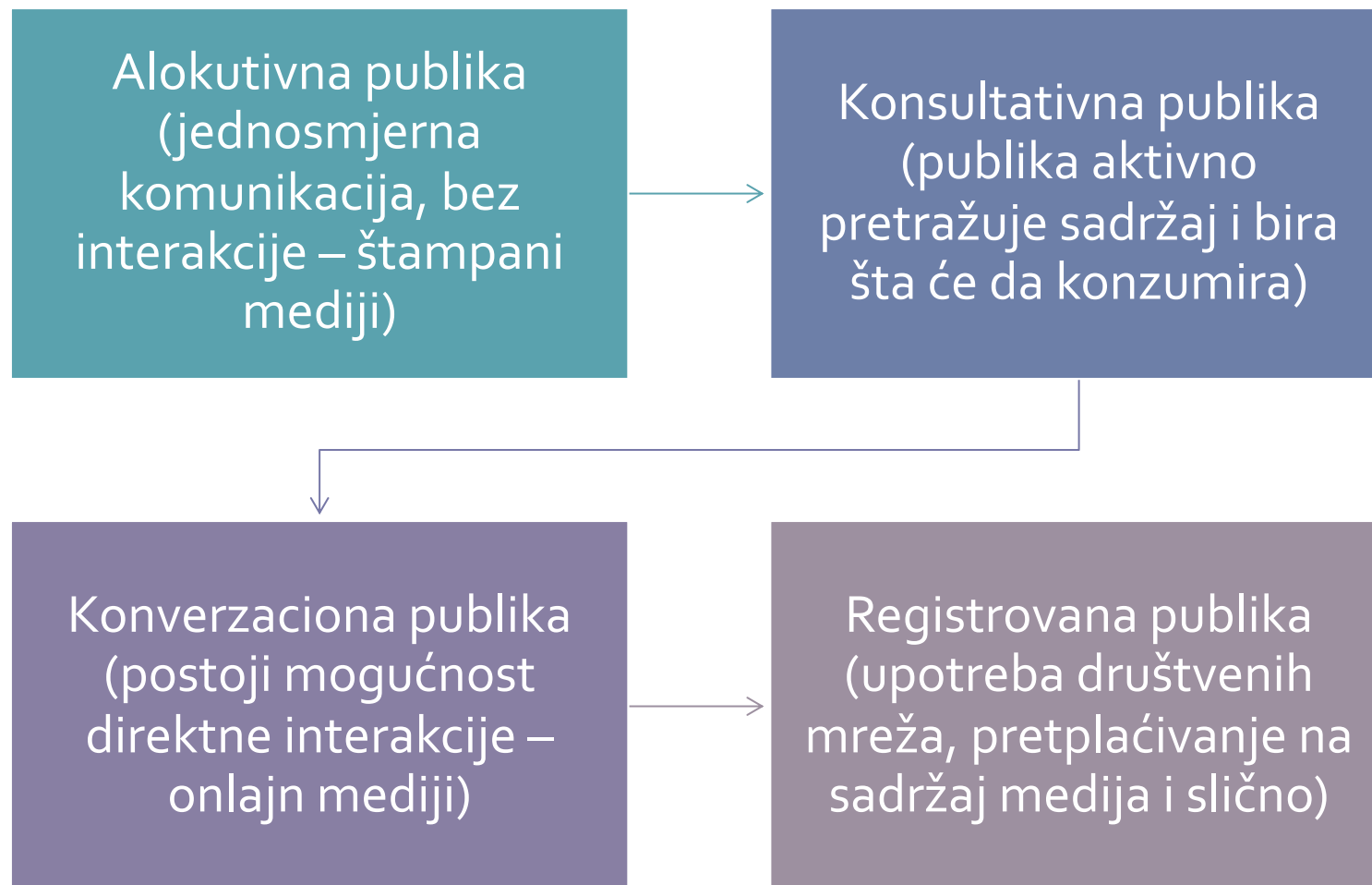
Opšta tipologija publike (Mek Kvejl)

- **Publika definisana preko sadržaja** se definiše preko izbora jednog specifičnog medijskog sadržaja, a **ne** medija (npr. obožavatelji satirične emisije *Last Week Tonight* sa Džonom Oliverom)

Opšta tipologija publike (Mek Kvejl)

- **Novi tip publike** se odnosi na publiku onlajn medija koja je u interaktivnom odnosu sa kreatorima novinarskog sadržaja

Tipologija publike u odnosu na interaktivnost

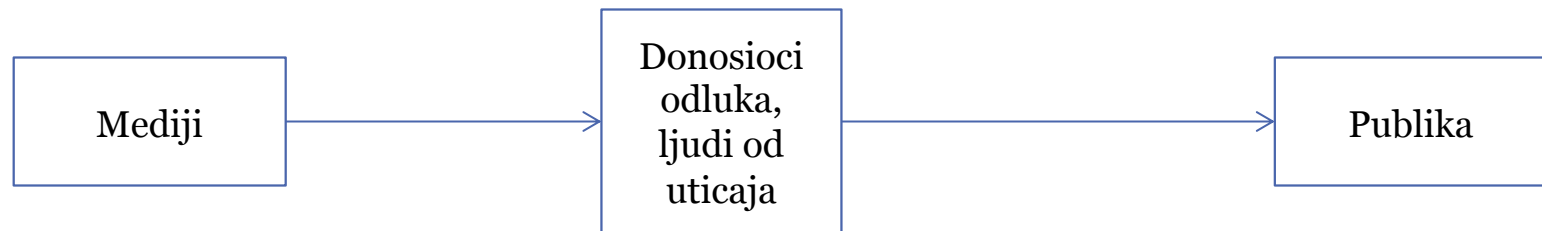
Teorije masovne komunikacije

Teorija zlatnog metka (hipodermičke igle)

- Masovni mediji imaju direktnu i veliku moć nad svojom publikom
- Hipodermička igla – mediji ubrizgavaju poruku u um publike
- Jedna efektivna medijska poruka može da promijeni stav konzumenata
- Primjer: radio drama „Rat svjetova“ Orsona Velsa 1938. godine

Teorija dvostepenog toka komunikacije

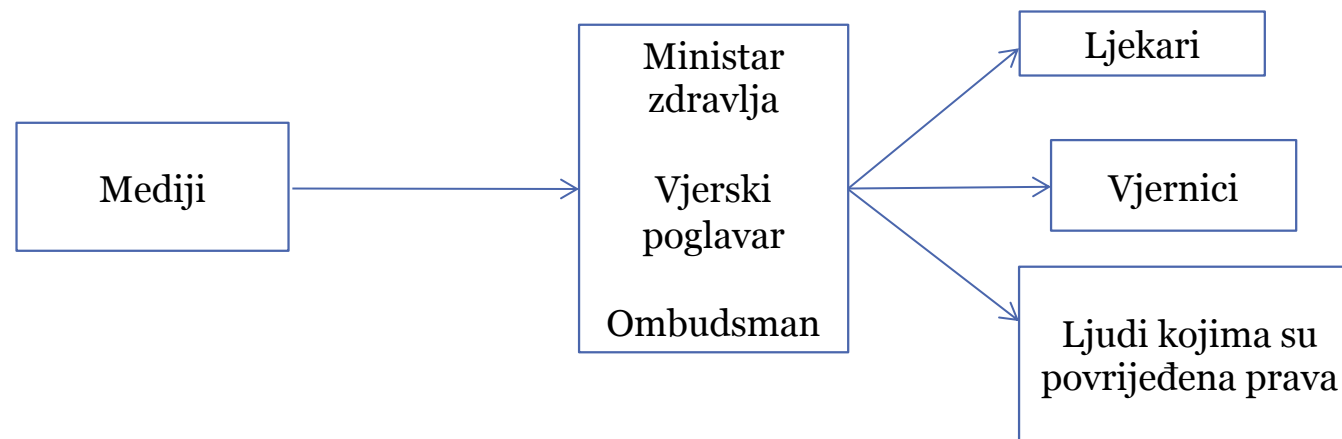
- Nastala na nedostacima teorije „zlatnog metka“
- Spada u tzv. paradigmu „ograničenog uticaja medija“ koju je razvio Pol Lazarsfeld istraživajući ponašanje birača u Americi (People's Choice studija)
- Medijski uticaj na publiku nije direktan

Teorija višestepenog toka komunikacije

- Teorija višestepenog toka komunikacije oslanja se na teoriju dvostepenog toka komunikacije
- Razlika je u drugom koraku

Teorija difuzije

- Primarna funkcija medija je informativna
- Mediji nemaju toliku moć u mijenjanju stavova
- Mediji utiču na ljude, ali ljudi dalje šire medijske poruke u svojim referentnim grupama
- Poruke imaju efekta ako se *šire* unutar društava u kojima se krećemo

Teorija postavljanja prioriteta (agenda setting)

- Dejvid Vajt je istraživao proces selekcije informacija u medijima i zaključio da izbor šta će biti objavljeno zavisi od urednika, koje naziva vratarima (gatekeepers)
- Novinari i urednici su oni koji procjenjuju šta je njihovoj publici važno, interesantno ili zabavno i taj se sadržaj objavljuje
- Mediji procesom selekcije odlučuju koja će informacija biti prva na dnevnom redu, a koja posljednja
- Maksvel Mek Kombs i Donald Šo idu korak dalje i svojom teorijom postavljanja prioriteta su prvi dokazali tezu da **mediji svojom selekcijom informacija određuju informativne prioritete publike**